

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı : 2018/101
Karar Sayısı : 2019/3
Karar Tarihi : 13/2/2019
R.G.Tarih –Sayısı : 20/3/2019-30720

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN: Afyonkarahisar 6. Asliye Ceza Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU: 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 6/12/2006 tarihli ve 5560 sayılı Kanun'un 25. maddesiyle değiştirilen 254. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ikinci ve üçüncü cümlelerinin, Anayasa'nın 15. ve 36. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptallerine karar verilmesi talebidir.

OLAY: Kovuşturmanın konusunu uzlaştırma kapsamında yer alan bir suçun oluşturduğu ve sanık ile katılan arasında uzlaşmanın gerçekleştiği davada, itiraz konusu kuralların Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Mahkeme iptalleri için başvurmuştur.

I. İPTALİ İSTENEN KANUN HÜKÜMLERİ

Kanun'un itiraz konusu kuralların da yer aldığı 254. maddesi şöyledir:

“Madde 254-(Değişik: 6/12/2006-5560/25 md.)

(1) Kamu davası açıldıktan sonra kovuşturma konusu suçun uzlaşma kapsamında olduğunun anlaşılması halinde, kovuşturma dosyası, uzlaştırma işlemlerinin 253 üncü maddede belirtilen esas ve usûle göre yerine getirilmesi için uzlaştırma bürosuna gönderilir.

(2) Uzlaşma gerçekleştiği takdirde, mahkeme, uzlaşma sonucunda sanığın edimini def'aten yerine getirmesi halinde, davanın düşmesine karar verir. **Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, taksitli bağlanması veya süreklilik arz etmesi halinde; sanık hakkında, 231 inci maddedeki şartlar aranmaksızın, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilir. Geri bırakma süresince zamanaşımı işlemez.**Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildikten sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi halinde, mahkeme tarafından, 231 inci maddenin onbirinci fıkrasındaki şartlar aranmaksızın, hüküm açıklanır.”

II. İLK İNCELEME

1. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü hükümleri uyarınca Zühtü ARSLAN, Burhan ÜSTÜN,Engin YILDIRIM,Serdar ÖZGÜLDÜR, Serruh KALELİ, Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Recep KÖMÜRCÜ, Nuri NECİPOĞLU, Hicabi DURSUN, Celal Mümtaz AKINCI, Muammer TOPAL, M. Emin KUZ, Hasan Tahsin GÖKCAN, Kadir ÖZKAYA, Rıdvan GÜLEÇ, Recai AKYEL ve Yusuf Şevki HAKYEMEZ'in katılımlarıyla 31/5/2018 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında öncelikle sınırlama sorunu görüşülmüştür.

2. Anayasa'nın 152. ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 40. maddelerine göre, Anayasa Mahkemesine itiraz yoluyla yapılacak başvurular itiraz yoluna başvuran mahkemenin bakmakta olduğu davada uygulayacağı yasa kuralı ile sınırlıdır.

3. Bakılmakta olan dava 5271 sayılı Kanun'un 254. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan edimin yerine getirilmesinin takside bağlanması hâlinde hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkindir. Kanun'un 254. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ikinci cümlesi, edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması ile süreklilik arzetmesi hâlini de kapsamaktadır. Ancak "*ileri tarihe bırakılması*" ve "*veya süreklilik arzetmesi*" ibareleri itiraz başvurusunda bulunan Mahkemenin bakmakta olduğu davada uygulanacak kural değildir. Kuralın "*Edimin yerine getirilmesinin ... veya ... halinde; sanık hakkında, 231 inci maddedeki şartlar aranmaksızın, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilir.*" bölümü edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması ve süreklilik arzetmesi hâlleri için ortak hüküm niteliğindedir. Bu nedenle kurala ilişkin esas incelemenin "*... takside bağlanması...*" ibaresi ile sınırlı olarak yapılması gerekir.

4. Kanun'un 254. maddesinin (2) numaralı fıkrasının üçüncü cümlesi ise geri bırakma süresince zamanaşımının işlememesi ile ilgili olup bu kural hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verildikten sonra geçerli hâle geleceğinden ve bakılmakta olan davada henüz geri bırakılma süreci başlamadığından uygulanacak kural değildir.

5. Açıklanan nedenlerle 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 6/12/2006 tarihli ve 5560 sayılı Kanun'un 25. maddesiyle değiştirilen 254. maddesinin (2) numaralı fıkrasının;

A. İkinci cümlesinin;

1. "*...ileri tarihe bırakılması...*" ve "*...veya süreklilik arzetmesi...*" ibarelerinin, itiraz başvurusunda bulunan Mahkemenin bakmakta olduğu davada uygulanma olanağı bulunmadığından, bu ibarelere ilişkin başvurunun Mahkemenin yetkisizliği nedeniyle REDDİNE,

2. Kalan bölümünün esasının incelenmesine, esasa ilişkin incelemenin "*...takside bağlanması...*" ibaresi ile sınırlı olarak yapılmasına,

B. Üçüncü cümlesinin, itiraz başvurusunda bulunan Mahkemenin bakmakta olduğu davada uygulanma olanağı bulunmadığından, bu cümleye ilişkin başvurunun Mahkemenin yetkisizliği nedeniyle REDDİNE,

31/5/2018 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

III. ESASIN İNCELENMESİ

6. Başvuru kararı ve ekleri, Raportör Cengiz ERTEN tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu kanun hükmü, dayanılan ve ilgili görülen Anayasa kuralları ile bunların gerekçeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A. Anlam ve Kapsam

7. Kanun'un 254.maddesinin (2) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinin itiraz konusu olan bölümünde, kamu davası açıldıktan sonra kovuşturma aşamasında uzlaşmanın gerçekleşmesi ve edimin yerine getirilmesinin takside bağlanması hâlinde; sanık hakkında, 231. maddedeki şartlar aranmaksızın mahkeme tarafından hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verileceği öngörülmektedir. İtiraz konusu kurala ilişkin esas inceleme "... ,*takside bağlanması*..." ibaresi ile sınırlı olarak yapılmıştır.

8. Çağdaş hukuk düzenleri özellikle kişisel yararları daha fazla ihlal eden suçlarda her şüphelinin/sanığın eylemi nedeniyle hemen bir ceza yaptırımı ile cezalandırılması yerine, topluma karşı sorumluluklarını gözden geçirmesine imkân tanımak üzere belirli sürelerle gözetim ve denetim altına alınmasını öngören ve mümkün olduğunca suçtan zarar görenin tatminini de içeren uzlaşma gibi uygulamalara yönelmiş bulunmaktadır. Uzlaşma kurumu, uyuşmazlığın yargı dışı yolla fakat adli makamların denetiminde çözümlenmesini amaçlayan bir yöntemdir. Uzlaşma; bu kapsama giren suçlarda, şüpheli/sanık ve mağdurun suçtan doğan zararın giderilmesi konusunda anlaşmalarına bağlı olarak, devletin de ceza soruşturması veya kovuşturmasından vazgeçmesi ve suçun işlenmesiyle bozulan toplumsal düzenin barış yoluyla yeniden tesisini sağlayıcı nitelikte bir hukuksal kurumdur.

9. İtiraz konusu kuralla ilgili madde gerekçesinde açıklandığı gibi uzlaştırma, soruşturmada uygulanan bir kurum olarak düzenlenmekle birlikte Kanun'un 254. maddesinde belirtilen koşulların gerçekleşmesi ile kovuşturma sürecinde de uygulanabilen bir kurum olarak öngörülmüştür. Kamu davası açıldıktan sonra uzlaştırma, soruşturmada uzlaşma teklifinde bulunulması gerektiğinin kovuşturma aşamasında belirlenmesi, kovuşturma konusu suçun hukuki niteliğinin değişmesi nedeniyle uzlaşma kapsamında olduğunun anlaşılması, kovuşturma aşamasında kanun değişikliği nedeniyle suçun uzlaşma kapsamına girmesi, Cumhuriyet savcısı tarafından iddianame düzenlenmeksizin, iddianame yerine geçen belge ile doğrudan mahkeme önüne gelen uzlaşmaya tabi bir suçun varlığı hâlleriyle sınırlıdır. Kural için de geçerli olan Kanun'un 253. maddesinin (4) numaralı fıkrasına göre kovuşturma aşamasında da sanık hakkında açılan davaya konu suçun uzlaşmaya tabi olması hâlinde dosya uzlaştırma bürosuna gönderilir. Büro tarafından görevlendirilen uzlaştırmacı, sanık ile mağdur veya suçtan zarar görene uzlaşma teklifinde bulunur. Sanık, mağdur veya suçtan zarar görenin, kendisine uzlaşma teklifinde bulunulduktan itibaren üç gün içinde kararını bildirmemeleri teklifi reddettikleri anlamına gelir. Kanun'un 253. maddesinin (5) numaralı fıkrası uyarınca uzlaşma teklifinde bulunulması hâlinde taraflara uzlaşmanın mahiyeti ve uzlaşmayı kabul veya reddetmelerinin hukuki sonuçları anlatılır. Kanun'un 253. maddesinin (17) numaralı fıkrası kural yönünden dikkate alındığında, kovuşturma aşamasında uzlaştırmada hâkimin, uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayandığını ve edimin hukuka uygun olduğunu belirlemesi, tarafların özgür iradelerinin önemini ve bunun hâkim tarafından denetlenmesi gereğini ortaya koymaktadır.

10. 5271 sayılı Kanun'un 231. maddesinin (5) numaralı fıkrasının son cümlesine göre hükmün açıklanmasının geri bırakılması, kurulan hükmün sanık hakkında bir hukuki sonuç doğurmamasını ifade etmektedir.

11. Kanun'un 231. maddesinde hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilebilmesi için; sanığa yüklenen suçtan dolayı yapılan yargılama sonunda hükmolunan cezanın iki yıl veya daha az süreli hapis veya adli para cezası olması, sanığın daha önce kasıtlı bir suçtan mahkûm olmamış bulunması, mahkemece -sanığın kişilik özellikleri ile duruşmadaki tutum ve davranışları gözönünde bulundurularak- yeniden suç işlemeyeceği hususunda kanaate varılması, mağdurun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hâle getirme veya tazmin

suretiyle tamamen giderilmesi koşulları aranmaktadır. İtiraz konusu kuralda ise uzlaşmanın edimin yerine getirilmesinin takside bağlanması şeklinde gerçekleşmesi hâlinde, Kanun'un 231. maddesinde öngörülen koşullar dikkate alınmaksızın hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verileceği öngörüldüğünden sanık lehine bir düzenleme yapılmıştır. Kanun'un 254. maddesinin (2) numaralı fıkrasının son cümlesine göre hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildikten sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi hâlinde hüküm açıklanacaktır. Taksitleri ödeyerek edimini yerine getiren kişi hakkında ise düşme kararı verilecektir.

B. İtirazın Gerekçesi

12. Başvuru kararında özetle; 5271 sayılı Kanun'un 254. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ikinci cümlesine göre sanık ile mağdur arasında edim karşılığı uzlaşılması durumunda sanık hakkında 5271 sayılı Kanun'un 231. maddesindeki şartlar aranmaksızın hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmesi gerekeceği, kuralın emredici nitelikte olması nedeniyle bu hususta hâkimin takdir yetkisinin bulunmadığı, tarafların edim karşılığı uzlaşmaları durumunda sanığın suçu işlediğinin kabul edildiği, oysa yapılan yargılama sonucunda sanığın kastının ya da taksirinin yokluğu ile üzerine atılı suçu işlediğine dair somut delil bulunmaması ve suçun onun tarafından işlenmediğinin belirlenmesi gibi nedenlerle sanığın müsnet suçtan beraatine karar verilmesi olasılığının bulunduğu, ancak tarafların edim karşılığı uzlaşmaları hâlinde işin esasına girilemeyeceği ve bu durumda sanığın beraat etme hakkının elinden alınacağı, böylece Anayasa'da güvence altına alınan adil yargılanma hakkı ve suçsuzluk karinesi ilkelerine aykırı davranılmış olacağı belirtilerek kuralın Anayasa'nın 15. ve 36. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

C. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

13. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 2. ve 38. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

14. Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen hukuk devleti eylem ve işlemleri hukuka uygun, insan haklarına saygılı, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, her alanda adaletli bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, Anayasa'ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, hukuku tüm devlet organlarına egemen kılan, hukuk kurallarıyla kendini bağlı sayan ve yargı denetimine açık olan devlettir.

15. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında "*Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir*" denilerek yargı organlarına davacı ve davalı olarak başvurabilme hakkı ve bunun doğal sonucu olarak da iddia, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. Bu düzenleme ile güvence altına alınan hak arama özgürlüğü, kendisi bir temel hak niteliği taşımasının ötesinde diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmasını ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir.

16. Anayasa'nın 38. maddesinin dördüncü fıkrasında "*Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz*" hükmü ile suçsuzluk karinesi kabul edilmiştir. Suçsuzluk karinesi, hakkında suç isnadı bulunan bir kişinin, adil bir yargılama sonunda suçlu olduğuna dair kesin hüküm tesis edilene kadar masum sayılmasını güvence altına alan temel bir haktır. Suçsuzluk karinesi uyarınca, bir kişinin suçlu olarak nitelendirilebilmesi ve hakkında ceza hukukunun alanına giren yaptırımların uygulanabilmesi, kesin hükümle mahkûm olmasına

bağlıdır. Ancak suçsuzluk karinesi, ceza hukukunda ve ceza infaz hukukunda, hakkında mahkûmiyet kararı verilecek kişilerin bazı seçenek tedbirlerden veya cezanın bireyselleştirilmesine imkân tanıyan kurumlardan mahrum bırakılmasına engel teşkil etmez.

17. Ceza hukukunun, toplumun kültür ve uygarlık düzeyi, sosyal ve ekonomik yaşantısıyla yakından ilgili olması nedeniyle suç ve suçlulukla mücadele amacıyla ceza ve ceza muhakemesi alanında sistem tercihi bulunulması izlenen ceza siyaseti ile ilgilidir. Bu bağlamda hukuk devletinde Anayasa'ya aykırı olmadıkça kanun koyucu itiraz konusu kuralda olduğu gibi hükmün açıklanmasının geri bırakılmasının hangi suçlara nasıl uygulanacağı hususunda takdir yetkisine sahiptir.

18. Uzlaşma kurumu, kişilerin hak aramalarını imkânsız hâle getirmek amacıyla oluşturulmuş etkisiz ve sonuçsuz yöntemler içermediği sürece hak arama hürriyetine aykırılık teşkil etmemektedir. Uzlaştırmada tarafların özgür iradesine dayanılması, kovuşturma aşamasında bunun hâkim tarafından denetlenmesi, uzlaşmayı kabul zorunluluğunun olmaması, Kanun'un 253. maddesinin (8) numaralı fıkrasına göre uzlaşma teklifinde bulunulması veya teklifin kabul edilmesinin kovuşturma konusu suça ilişkin delillerin toplanmasına engel teşkil etmemesi hususları birlikte değerlendirildiğinde kuralın hak arama hürriyetini kısıtlayan bir yönünün bulunmadığı anlaşılmaktadır. Kaldı ki sanık hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilerek mahkûmiyet hükmünün taksitin yerine getirilip getirilmemesine bağlı olarak askıda tutulması da sanığın uzlaşmayı özgür iradesi çerçevesindeki kabulüne dayalıdır.

19. Anayasa'nın 141. maddesine göre davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması yargının görevidir. Kanun'un 254. maddesinde belirtilen koşulların gerçekleşmesi ile kovuşturma aşamasında sağlanacak uzlaştırma, yargının iş yükünün azaltılmasına hizmet edebilecektir.

20. Mahkeme tarafından kovuşturma aşamasında uzlaştırmada, soruşturma aşamasında olduğu gibi Kanun'un 253. maddesinde belirlenen suçlar kapsamında yine bu hükümde açıklanan usul ve esaslar çerçevesinde uzlaştırmada gerçekleşmesi öngörülmüştür. Uzlaşma kurumunun hareket noktası olan onarıcı adalet anlayışında, suçtan zarar görenin zararının giderilmesi hâlinde uzlaşmayı kabul etmesi, sanığın da suçtan doğan sorumluluğu üstlenmesiyle uzlaşmanın gerçekleşmesi sanığın suçu kabul etmeye zorlanması olarak anlaşılamaz. Sanığın uzlaştırmayı kabulü, ikrar olarak değil uzlaşmak için suçtan doğan sorumluluğun kabulü olarak anlaşılmalıdır.

21. Uzlaşma kurumu tamamen tarafların özgür iradelerine ve karşılıklı rızalarına dayanmaktadır. İstemedikleri takdirde sanık veya mağdur uzlaşmaya zorlanamayacağı gibi uzlaşma sürecinde gerçekleşen görüşmelerde uzlaşmaktan vazgeçme hakkına da sahip bulunmaktadırlar. Sanık uzlaşmadan vazgeçtiği takdirde, gizlilik ilkesi gereği uzlaşma sürecindeki beyanları delil olarak kullanılamayacak, sanık hakkında olağan soruşturma ve kovuşturma sürecindeki delillere göre karar verilecektir. Uzlaşma teklifi üzerine uzlaşmanın içeriği ve hukuki sonuçları konusunda bilgilendirilen sanığın, hakkında açılan davada beraatedeceği düşüncesiyle bu teklifi kabul etmemesi mümkün olduğundan yargılamanın devamını engelleyen bir husus da bulunmamaktadır. Uzlaştırma yöntemi, tarafların bir yargı mercii önünde sahip oldukları dava haklarını kısıtlamamakta, devletin yargılama yetkisini bertaraf etmemekte, mahkemelerin dava yoluyla çözümlenmesi zorunlu olmayan işlerle meşgul edilmemesi yönünden bir alternatif çözüm yolu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu yönleriyle kural

Esas Sayısı : 2018/101
Karar Sayısı : 2019/3

hukuk devleti ve suçsuzluk karinesi ilkelerini ihlal etmediği gibi, hak arama hürriyetine aykırılık da teşkil etmemektedir.

22.Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 2., 36. ve 38.maddelerine aykırı değildir. İtirazın reddi gerekir.

Hasan Tahsin GÖKCAN bu görüşe farklı gerekçeyle katılmıştır.

Kuralın Anayasa'nın 15. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

IV. HÜKÜM

4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 6/12/2006 tarihli ve 5560 sayılı Kanun'un 25. maddesiyle değiştirilen 254. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan "...*takside bağlanması*..." ibaresinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE 13/2/2019 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan	Başkanvekili	Başkanvekili
Zühtü ARSLAN	Burhan ÜSTÜN	Engin YILDIRIM

Üye	Üye	Üye
Serdar ÖZGÜLDÜR	Serruh KALELİ	Recep KÖMÜRCÜ

Üye	Üye	Üye
Hicabi DURSUN	Celal Mümtaz AKINCI	Muammer TOPAL

Üye	Üye	Üye
M. Emin KUZ	Hasan Tahsin GÖKCAN	Kadir ÖZKAYA

Üye	Üye	Üye
Rıdvan GÜLEÇ	Recai AKYEL	Yusuf Şevki HAKYEMEZ

FARKLI GEREKÇE

Mahkememiz çoğunluğu tarafından kabul edildiği gibi kovuşturma evresindeki uzlaştırma kurumuyla ilgili kuralın Anayasaya aykırı bulunmadığına ilişkin karara katılıyorum. Fakat karar gerekçesinde cezaların şahsiliği ilkesi bakımından bir değerlendirme yapılmaması dolayısıyla tarafımdan farklı gerekçe yazılmasına ihtiyaç duyulmuştur.

Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinden biri ve onarıcı adalet uygulamalarından olan uzlaşma kurumu hukukumuzda ilk kez 4.12.2004 tarihinde kabul edilen 5271 sayılı CMK'nın 253-254. maddelerinde 'fail-mağdur uzlaşması' şeklinde yer bulmuştur. Uzlaşma kurumuna karşı doktrinde ve uygulamada yöneltilen eleştirilerden biri, bu düzenleme dolayısıyla suç işlemediği veya eylem suç oluşturmadığı halde mahkemeler önündeki uzun ve yıpratıcı yargılama sürecini yaşamak istemeyen kimselerin uzlaştırma teklifini kabul etmek eğilimine girebilecekleri ve bu durumun da cezaların şahsiliği ilkesini ve dolayısıyla kusur ilkesini ihlal edeceği yönündedir.

Gerçekten, Anayasanın 38/7. maddesinde yer verilen cezaların şahsiliği ilkesi, kimsenin başkasının kusurundan sorumlu olmayacağını, herkesin kendi kusuru dolayısıyla sorumlu tutulabileceğini ifade etmektedir. Cezaların şahsiliği ilkesi temelde sanık lehine bir işlev görmekte ve 'kusursuz ceza olmaz ilkesi'ni yansıtmakta ise de 'kusurlu olanın' yargılanmasını güvenceye alması ve adalete erişme ilkesiyle bağlantısı nedeniyle kamusal yararı sağlama fonksiyonu da bulunmaktadır. Bu bakımdan, uzlaştırma kurumunun suç isnat edilen kimseye yargılama sürecinde daha çok zarar görebileceği ve mahkum da olabileceği öngörüsüyle dayatılması söz konusu olduğunda, suçlu olmayanların yaptırıma uğrayıp, suçluların kurtulmasını sağlayabileceğinden, bu durum cezaların şahsiliği ilkesinin ihlal edilmesine neden olabilir. Dolayısıyla uzlaştırma kurumunun bu açıdan değerlendirilmesi de gerekmektedir. Aslında uzlaştırma kurumuyla ilgili düzenlemede yer alan hukuki güvencelerin incelenmesini gerektiren bu değerlendirme, hak arama hürriyeti ve masumiyet karinesinden yararlanma hakkı yönünden de geçerli olmakla birlikte çoğunluk gerekçesinde bu yönde bir değerlendirme yer almamaktadır. Bu nedenle burada yapılacak değerlendirmenin gerekçede sözü edilen diğer haklarla da bağlantısı bulunmaktadır.

Uzlaşma kurumu esasında soruşturma evresinde uygulanması amacıyla düzenlenmiştir. Böylece ceza uyuşmazlıklarının önemli bir kısmı onarıcı adalet kurumu olan uzlaşma ile sonuçlandırılacak ve kamu davası açılmasına gerek kalmayacaktır. Hatta uzlaşma durumunda taraflar arasındaki maddi ve manevi haklar yönünden de uyuşmazlık ortadan kalkacağı için hukuk uyuşmazlıkları da sona erecektir. Fakat herhangi bir nedenle soruşturma evresinde uzlaştırma girişiminde bulunulmadan kamu davası açılmışsa, 254. madde uyarınca kovuşturma evresinde bu girişimin mahkeme tarafından yapılması öngörülmüş, uygulanacak usul bakımından Kanununun 253. maddesine gönderme yapılmıştır. Bu nedenle cezaların şahsiliği

ilkesiyle ilgili hususların uzlaştırma usul ve esaslarını belirleyen 253. maddenin incelenerek belirlenmesi gerekir.

Soruşturma evresinde basit bir şüphe üzerine de uzlaştırma teklifinde bulunulabilecekse, bu durum bazı kimseleri yargılama süreçlerinin yıpratıcı etkilerinden kurtulabilmek adına suçu işlemediği halde uzlaştırma teklifini kabul etmeye sevk edebilir. Çünkü kamu adına soruşturma yetkisi bulunan C. Savcısı basit bir şüphe üzerine uzlaştırma teklif ettiğine göre, yargılanması halinde mahkum da olabilecek, beraat etse dahi birkaç yılı bulabilecek yargılama sürecine katlanması gerekecek ve belki bu sürede toplum tarafından suçlu gibi algılanabilecektir.

Kanunun 253. maddesine baktığımızda bu konuda birkaç güvence bulunduğu görülmektedir. İlk olarak, 4. fıkra uzlaştırma girişiminde bulunulması bakımından “kamu davasının açılması için yeterli şüphenin bulunması” bir şart niteliğinde öngörülmüştür. Suç uzlaşmaya tabi bulunsa dahi, yine 8. fıkra hükmü uyarınca Cumhuriyet savcısı basit bir şüphleyle başladığı soruşturmaya ilgili delilleri toplamalı, akabinde yapacağı değerlendirme ile kamu davasının açılmasını gerektirecek derecede ‘yeterli şüphe’ oluşmaktaysa, bu takdirde uzlaştırma girişimi başlatmak üzere dosyayı ilgili büroya göndermelidir. Bu süreçte isnat altındaki kişinin kendi lehine delil sunması veya delil kaynaklarını göstermesi de mümkündür. Dolayısıyla kanun koyucunun gerçekte suçlu olmayan kimselere uzlaştırma teklif edilmesi riskini önlemek amacıyla bilinçli bir güvence olarak getirdiği kural uyarınca uzlaştırma aslında kamu davasının açılmasının (iddianamenin) alternatifi niteliğindedir. Aynı kuralların geçerli olduğu kovuşturma aşaması bakımından bu durum, ‘mahkumiyet kararının’ alternatifi olarak anlaşılmalıdır. Nitekim uzlaşmanın konusu olan edim derhal yerine getirildiğinde hüküm kurulması gerekmekte ise de edimin takside bağlanması durumunda mahkemenin bir hüküm kurarak, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı vermesi ve edim ifa edilmediğinde hükmün açıklanması gerekmektedir (CMK m. 254/2). Dolayısıyla kanundaki düzenleme uyarınca kovuşturma evresinde ancak beraat kararı verilemediği takdirde uzlaştırma girişiminde bulunulabilmelidir.

Uzlaşmanın en önemli güvencelerinden biri de tarafların özgür iradelerine dayalı olmasıdır. Kanunda bunu temin için öncelikle uzlaşmanın hukuki sonuçlarıyla ilgili olarak tarafların bilgilendirilmeleri öngörülmüştür (CMK m.253/5). Ayrıca 253. maddenin 17. fıkrasında Cumhuriyet savcısının; uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayandığını ve edimin hukuka uygun olduğunu belirlemesi durumunda uzlaştırmayı sonuçlandıracağı ifade edilmiştir. Bu hüküm uyarınca, uzlaşmanın özgür iradeye bağlı olduğunu ve edimin hukuka uygunluğunu tespit konusunda C. Savcısına ve kovuşturma evresinde hakime yükümlülük getirilmiştir.

Diğer taraftan uzlaştırma sürecinde tarafların bu konudaki iradelerinden dönerek yargılamanın devam etmesini istemeleri de mümkündür. Bu durumda uzlaştırma sürecindeki açıklamaları herhangi bir (hukuk-ceza davaları veya disiplin soruşturmasında) soruşturma ve kovuşturmada delil olarak kullanılamayacaktır (CMK m. 253/20).

Belirtilen kanuni güvenceler karşısında, kovuşturma evresinde uzlaştırma nedeniyle edimin takside bağlanmasına bağlı olarak hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmesini öngören düzenlemenin masumiyet karinesinden yararlanma hakkı ve hak arama hürriyeti yanısıra, cezaların şahsiliği ilkesini de ihlal etmediği, bu hakları ölçsüzce kısıtlamadığı ve kuralın Anayasa’ya aykırı bulunmadığı görüşümdedir.

Esas Sayısı : 2018/101
Karar Sayısı : 2019/3

Üye

Hasan Tahsin GÖKCAN